

KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH VA AHOLI FAROVONLIGINI OSHIRISHNING IQTISODIY ASOSLARI

Oripov Ravshanjon Rustmajon o'g'li

Qo'qon universiteti magistranti

oripovravshan8@gmail.com

MAQOLA HAQIDA	ANNOTATSIYA
Qabul qilindi: 24-mart 2025-yil Tasdiqlandi: 26-mart 2025-yil Jurnal soni: 14 Maqola raqami: 11 DOI: https://doi.org/10.54613/ku.v14i.1122 KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/ KEYWORDS kambag'allikni qisqartirish, iqtisodiy o'sish, aholi farovonligi, daromad taqsimoti, ijtimoiy himoya, bandlik, tadbirkorlik.	Mazkur maqolada kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirish masalalarining iqtisodiy jihatlarini tahlil qilinadi. Kambag'allik nafaqat iqtisodiy o'sish sur'atlariga, balki jamiyatning ijtimoiy barqarorligiga ham ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot doirasida kambag'allikning asosiy sabablari, uni kamaytirish strategiyalari va xalqaro tajribalar o'rganiladi. Shuningdek, iqtisodiy islohotlar, ijtimoiy himoya dasturlari, bandlikni oshirish va tadbirkorlikni rivojlantirish choralarning samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kompleks yondashuvlar va davlat-xususiy sheriklik tizimi kambag'allikni qisqartirishda muhim rol o'ynaydi.

Kirish. Jamiyat taraqqiyoti va iqtisodiy rivojlanish darajasi bevosita aholining turmush sharoiti, ijtimoiy farovonligi hamda daromadlarining taqsimlanishi bilan chambarchas bog'liq. Har qanday davlatning bosh maqsadlaridan biri kambag'allikni qisqartirish, ijtimoiy tenglikni ta'minlash va aholining sifatli hayot kechirishiga sharoit yaratishdan iboratdir. Chunki kambag'allik nafaqat iqtisodiy muammolarni yuzaga keltiradi, balki ijtimoiy beqarorlik, sog'liqni saqlash va ta'lim sifatining pasayishi, mehnat bozori hamda innovatsion rivojlanishning sekinlashishi kabi muammolarga ham sabab bo'ladi.

Kambag'allik murakkab va ko'p qirrali muammo bo'lib, u iqtisodiy, ijtimoiy, demografik va siyosiy omillarga bog'liq. Uning ildizlari uzoq tarixiy jarayonlarga borib taqalishi mumkin, biroq zamonaviy dunyoda bu masala global ahamiyat kasb etmoqda. Jahon Banki va BMT kabi xalqaro tashkilotlar kambag'allikni kamaytirish bo'yicha turli strategiyalarni ilgari surib, davlatlarni bu borada faoliyat yuritishga undamoqda. Shuningdek, iqtisodiy adolat va barqaror taraqqiyotni ta'minlash maqsadida "Barqaror rivojlanish maqsadlari" doirasida kambag'allikni yo'q qilish asosiy vazifalardan biri sifatida belgilangan.

Kambag'allik darajasini kamaytirish uchun samarali iqtisodiy strategiyalar ishlab chiqish zarur. Bunday strategiyalar aholi daromadlarini oshirish, bandlik imkoniyatlarini kengaytirish, ta'lim va sog'liqni saqlash tizimlarini takomillashtirish, tadbirkorlik va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash kabi jihatlarni o'z ichiga olishi kerak. Shu bilan birga, ijtimoiy himoya tizimlarini rivojlantirish ham muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasi ham oxirgi yillarda kambag'allikka qarshi kurash va aholi farovonligini oshirish bo'yicha jiddiy islohotlarni amalga oshirmoqda. "Temir daftar" tizimining joriy etilishi, aholi bandligini oshirishga qaratilgan dasturlar, tadbirkorlikni rivojlantirish uchun berilayotgan kredit va subsidiya tizimlari bu yo'nalishdagi muhim qadamlar bo'ldi. Ushbu maqolada kambag'allikning iqtisodiy sabablari, uning mamlakat taraqqiyotiga ta'siri va uni kamaytirish yo'nalishlari haqida batafsil so'z yuritiladi.

Tadqiqot davomida kambag'allikni qisqartirish bo'yicha iqtisodiy model va strategiyalar chuqur o'rganilib, turli usullar asosida tahlil qilindi. Ushbu usullar kambag'allik darajasini baholash, uning iqtisodiy va ijtimoiy omillar bilan bog'liqligini aniqlash hamda samarali yechimlarni ishlab chiqishga yordam berdi. Tadqiqotning metodologik asosini quyidagi yondashuvlar tashkil etadi:

Tahliliy yondashuv - Kambag'allik ijtimoiy-iqtisodiy hodisa sifatida ko'p omilli bo'lib, uning kelib chiqish sabablarini aniqlash va unga qarshi kurash strategiyalarini ishlab chiqish uchun tahliliy yondashuvdan foydalanildi. Ushbu usul orqali quyidagi iqtisodiy ko'rsatkichlar o'rganildi:

YalM (Yalpi ichki mahsulot) va aholi jon boshiga daromad – mamlakat iqtisodiy holatini baholash uchun muhim ko'rsatkichlar.

Ishsizlik darajasi – aholi bandligining kambag'allikka ta'sirini tahlil qilish.

Inflyatsiya darajasi – aholi xarid qobiliyatining pasayishi va kambag'allikka ta'siri.

Ijtimoiy yordam dasturlari – davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanayotgan aholining kambag'allikdan chiqishiga qanchalik yordam berishini aniqlash.

Moliyaviy inklyuziya – aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanish darajasi kambag'allikni qisqartirishga qanday ta'sir qilishini o'rganish.

Ushbu ko'rsatkichlar asosida iqtisodiy tahlillar o'tkazilib, kambag'allikning iqtisodiy muammolar bilan bog'liq jihatlarini ochib berildi.

Taqqoslash usuli - Kambag'allikni kamaytirish bo'yicha samarali strategiyalarni ishlab chiqish uchun rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarning tajribasi o'rganildi. Xususan, quyidagi davlatlarning tajribasi taqqoslandi:

Rivojlangan davlatlar (AQSh, Germaniya, Yaponiya) – ushbu mamlakatlarning kambag'allikka qarshi kurash bo'yicha qo'llagan strategiyalari, jumladan, soliq imtiyozlari, bandlik dasturlari va ijtimoiy himoya tizimlari tahlil qilindi.

Rivojlanayotgan mamlakatlar (Hindiston, Xitoy, Braziliya) – iqtisodiy islohotlar va kambag'allikka qarshi qaratilgan dasturlar samaradorligi baholandi.

Bu usul orqali turli davlatlarning kambag'allikka qarshi kurash borasidagi yondashuvlari solishtirilib, O'zbekiston uchun eng mos strategiyalarni tanlashga asos yaratildi.

Statistik tahlil - Kambag'allikning iqtisodiy omillar bilan bog'liqligini aniqroq baholash uchun milliy va xalqaro statistik ma'lumotlardan foydalanildi. Asosiy ma'lumotlar manbalari quyidagilardan iborat bo'ldi:

Jahon Banki va Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (XVJ) – dunyo mamlakatlaridagi kambag'allik darajasi, aholi farovonligi va daromad taqsimoti bo'yicha statistik ma'lumotlar.

BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari hisoboti – O'zbekiston va boshqa davlatlarning kambag'allikka qarshi kurash borasidagi natijalari.

O'zbekiston davlat statistika qo'mitasi – mamlakatimizdagi kambag'allik, bandlik va aholi daromadlari bo'yicha rasmiy ma'lumotlar.

O'zbekiston yalpi ichki mahsuloti 2024-yil yakuniga ko'ra joriy narxlarda 1,45 kvadrillion so'mni tashkil qildi. Bu prezident huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlarida aks etgan. Iqtisodiy o'sish 2023-yil darajasiga nisbatan 6,5% ga yetdi (o'tgan yili o'sish 6% ni tashkil etgan). YIM qisman ma'lumotlar "kuzatilmaydigan" iqtisodiyotni hisobga olgan holda qayta ko'rib chiqilishi hisobiga o'sdi.

O'zbekiston Respublikasi bo'yicha yalpi ichki mahsulot (YAIM) dinamikasi¹

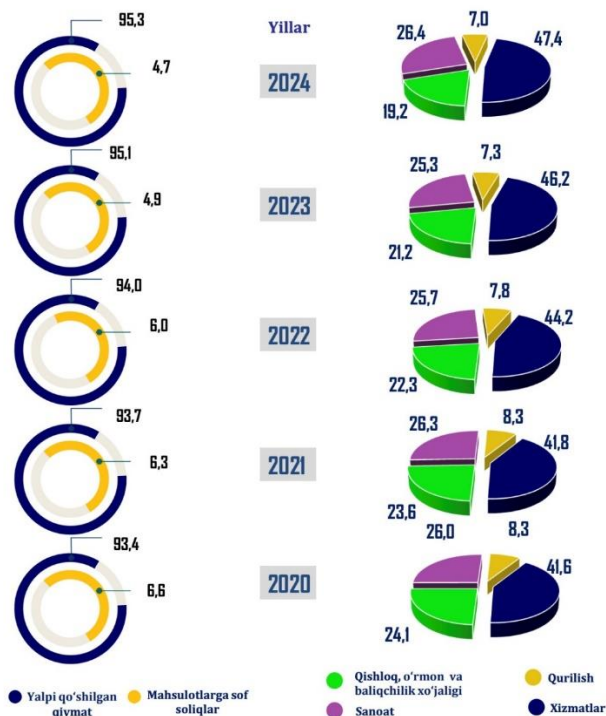
Dollar bilan ifodalanganda o'rtacha kurs bo'yicha (12652,7 so'm) o'tgan yili nominal YAIM 114,96 milliard dollarni tashkil etdi, bu 2023-yilga nisbatan 24,09 milliard doAholi jon boshiga YIM 39,13 mln so'mni yoki 3092,7 dollarni (2023-yilda 33,08 mln so'm yoki 2818 dollar) tashkil etdi. Bu ko'rsatkich 6 million so'mdan ortiq yoki so'mlik hisobda 18,3% oshdi. Inflyatsiya hisobiga real o'sish 4,4% ni tashkil etdi.

Sanoat sohasida o'sish 6,8% — 885,82 trillion so'm (ilgari 6,4%) deb baholanmoqda. Sanoat ishlab chiqarishining umumiy hajmida ishlab chiqarish sanoatining ulushi 85,1% ni tashkil etdi, tog'-kon sanoati va karerlarni qazib olish — 7,6%, elektr energiyasi, gaz, bug' va havoni tozalash — 6,8%, suv ta'minoti, kanalizatsiya, chiqindilarni yig'ish va chiqarish — 0,5%.

Qurilish sohasi 8,8% (233,8 trln so'mgacha), xizmatlar sohasi 7,7% o'sdi.

Qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligining hajmi 3,1% o'sib, 467,04 trillion so'mni tashkil etdi. Fermer xo'jaliklari toifalari bo'yicha tahlil shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi mahsulotlari umumiy hajmining 63,1% dehqon va yordamchi xo'jaliklar, 29,7% fermer xo'jaliklari, 7,2% qishloq xo'jaligi tashkilotlari hissasiga to'g'ri keladi. Ilgarga ko'p.

Iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha YAIM tarkibi, jamiga nisbatan % da

Iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha YAIM tarkibi²

2024-yil yakunlariga ko'ra YIMning tarmoq tuzilmasida kichik o'zgarishlar qayd etildi. 2023-yilga nisbatan YIM tarkibida xizmat ko'rsatish sohasining ulushi 46,2% dan 47,4% ga, sanoat 25,3% dan 26,4% ga oshdi, qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligining ulushi 21,2% dan 19,2% ga, qurilishniki 7,3% dan 7% ga kamaydi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) xizmatlarining mamlakat iqtisodiyotidagi ulushi 2,4% ga, axborotlashtirish va aloqa sohasi 2,7% ga, transport va saqlash sohasi 5,4% ga yetdi.

Kichik biznesning YIMdagi ulushi iqtisodiyotdagi umumiy qo'shilgan qiymatning 51,2% dan 54,3% gacha ko'paydi.

2030-yilga borib O'zbekiston iqtisodiyoti avval prognoz qilingan 160 milliard dollardan oshib, 200 milliard dollarga yetishi kutilmoqda: "Yana bir bor aytaman, bunday natijalarga erishish uchun kuch va imkoniyatimiz ham, salohiyatimiz ham yetadi!". — degandi prezident o'tgan yilning noyabr oyida parlamentdagi nutqi chog'ida.

Statistik tahlil orqali kambag'allik darajasi va iqtisodiy o'zgarishlar o'rtasidagi bog'liqlik aniqlanib, ularning dinamikasi tahlil qilindi. Bu esa kambag'allikni kamaytirish uchun qaysi yo'nalishlarda islohotlarni jadallashtirish kerakligini tushunishga yordam berdi.

Ekspert baholash - Tadqiqot davomida iqtisodiy va ijtimoiy soha mutaxassislari bilan muloqot o'tkazilib, kambag'allikni kamaytirish bo'yicha ularning fikr va takliflari tahlil qilindi. Ekspertlarning fikriga ko'ra, kambag'allik faqat iqtisodiy ko'rsatkichlarga bog'liq bo'lmay, balki ijtimoiy omillar, davlat siyosati va xususiy sektor ishtiroki bilan ham chambarchas bog'liqdir.

- Iqtisodchilar fikri — Iqtisodchilar kambag'allikning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri haqida turli fikrlarni bildirishdi. Ularning fikricha, kambag'allik mamlakatning umumiy iqtisodiy barqarorligiga tahdid solishi, ichki iste'mol hajmini kamaytirishi va aholi farovonligini pasaytirishi mumkin. Shu sababli, iqtisodchilar quyidagi takliflarni ilgari surishdi:

Ish o'rinlarini yaratish: Hukumat va xususiy sektor hamkorligida yangi ish o'rinlarini ochish va mehnat bozorini rivojlantirish lozim.

Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash: Kichik va o'rta biznesni rag'batlantirish orqali kambag'allik darajasini pasaytirish mumkin.

Ta'lim va kasb-hunar o'rgatish: Aholini zamonaviy kasblarga tayyorlash, malaka oshirish dasturlarini kengaytirish zarur.

- Sotsiologlar va ijtimoiy soha mutaxassislarning yondashuvi — Sotsiologlar va ijtimoiy soha mutaxassislari kambag'allik muammosini iqtisodiy omillar bilan bir qatorda ijtimoiy tenglik nuqtayi nazaridan ham tahlil qildilar. Ularning fikricha, kambag'allik bilan kurashishda quyidagi omillar muhim ahamiyat kasb etadi:

Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining samaradorligi: Ijtimoiy nafaqalar, subsidiyalari va yordam dasturlarining ta'sirchanligini oshirish kerak.

Mintaqaviy tengsizlikni bartaraf etish: Kambag'allik darajasi viloyatlar va shaharlar o'rtasida katta farq qiladi, shu sababli har bir hudud uchun individual strategiyalar ishlab chiqish lozim.

Ta'lim va ijtimoiy himoya: Bepul yoki arzon ta'lim dasturlarini kengaytirish va kam ta'minlangan oilalar farzandlariga sifatli bilim olish imkoniyatlarini yaratish.

- Tadbirkorlar va ishbilarmonlarning fikrlari — Tadbirkorlar kambag'allikni kamaytirishda biznes va xususiy sektor ishtirokini muhim deb hisoblaydilar. Ularning ta'kidlashicha:

Yangi ish o'rinlarini yaratish kambag'allikka qarshi eng samarali choradir. Hukumat tadbirkorlikni rivojlantirish uchun qulay shart-sharoit yaratishi lozim.

Soliq va kredit imtiyozlari kichik va o'rta biznes uchun kengroq tatbiq etilishi kerak, bu esa tadbirkorlarning faoliyatini rivojlantirish va qo'shimcha ish o'rinlari yaratish imkonini beradi.

Investitsiya va infratuzilma rivoji kambag'allikka qarshi kurashda muhim omil bo'lib, xususiy sektor va davlat o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish talab etiladi.

Umuman olganda, ekspert baholash natijalari shuni ko'rsatdiki, kambag'allikka qarshi kurashish uchun kompleks yondashuv talab etiladi. Bu yondashuv iqtisodiy, ijtimoiy va tadbirkorlik sohasidagi islohotlarni o'z ichiga olishi lozim. Shu bilan birga, har bir guruhning taklif va tavsiyalari umumiy strategiyaning muhim tarkibiy qismi sifatida ko'rib chiqilishi kerak.

Kambag'allikning sabablari va iqtisodiy o'sishga ta'siri

Kambag'allikning yuzaga kelishiga bir qator omillar sabab bo'ladi. Eng avvalo, iqtisodiy o'sishning sustligi va samarali taqsimlanmagan daromadlar kambag'allikning avj olishiga olib keladi. Davlatning ishlab chiqarish salohiyati yetarli bo'lmaganda, aholi bandligi ta'minlanmaydi va ish haqlari past darajada qolib ketadi. Shuningdek, kambag'allikning

¹ <http://gazeta.uz/oz/2025/02/07/gdp-uzbekistan/>

² <https://www.gazeta.uz/oz/2025/02/07/gdp-uzbekistan/>

shakllanishiga ta'lim va sog'liqni saqlash tizimining yetarli darajada rivojlanmagani ham sabab bo'ladi. Chunki inson kapitaliga yetarli investitsiya kiritilmaganda, jamiyatda malakali ishchi kuchi yetishmovchiligi yuzaga keladi, natijada ishlab chiqarish samaradorligi pasayadi.

Kambag'allik faqat individual darajadagi muammo emas, balki umumiy iqtisodiy rivojlanishga ham jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatadi. Daromadlarning notekis taqsimlanishi iste'mol talabining pasayishiga sabab bo'ladi, bu esa iqtisodiy turg'unlikni keltirib chiqarishi mumkin. Masalan, kambag'al qatlamlarning iste'mol imkoniyatlari cheklanganligi sababli bozor faolligi pasayadi. Bu esa korxonalar va biznes subyektlarining daromadlarini kamaytirib, yangi ish o'rinlarini yaratish imkoniyatlarini qisqartiradi.

Bundan tashqari, kambag'allik natijasida ijtimoiy tengsizlik kuchayadi va ijtimoiy norozilik ortadi. Bu esa davlat resurslarining ko'proq qismi ijtimoiy yordam dasturlariga sarflanishiga sabab bo'ladi. Natijada, investitsiyalar innovatsiyalarga yo'naltirilish o'rniga ijtimoiy nafaqalar uchun sarflanadi, bu esa uzoq muddatda iqtisodiy o'sishning sustlashishiga olib kelishi mumkin.

Kambag'allikni kamaytirish uchun kompleks yondashuv zarur. Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, bu borada quyidagi strategiyalar samarali bo'lishi mumkin:

Barqaror iqtisodiy o'sish – iqtisodiy o'sish kambag'allikni kamaytirishda asosiy omillardan biridir. Ishlab chiqarish hajmining ortishi va mehnat bozorining kengayishi aholi daromadlarini oshirishga xizmat qiladi. Shu bois, davlat tomonidan iqtisodiy islohotlarni jadallashtirish, biznesni qo'llab-quvvatlash va innovatsion texnologiyalarni joriy etish muhim hisoblanadi.

Ijtimoiy himoya tizimini kuchaytirish – kambag'allik darajasi yuqori bo'lgan aholining himoyalanganligini oshirish uchun davlat tomonidan ijtimoiy dasturlarni kengaytirish lozim. Pensiyalar, moddiy yordam va imtiyozli kreditlar orqali ijtimoiy tengsizlikni yumshatish mumkin.

Ta'lim va sog'liqni saqlash sohasiga investitsiya kiritish – inson kapitalining rivojlanishi kambag'allikni kamaytirishda eng samarali vositalardan biridir. Malakali ishchi kuchining shakllanishi natijasida aholi bandligi oshadi, mehnat unumdorligi ortadi va natijada iqtisodiy o'sish jadallashadi.

Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash – kichik va o'rta biznesni rivojlantirish orqali yangi ish o'rinlari yaratish mumkin. Shu bois, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan soliq imtiyozlari va kredit dasturlarining kengaytirilishi muhim ahamiyatga ega.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 23.09.2024-yildagi PF-143-son Farmonida "Kambag'allikni qisqartirish va aholi turmush

farovonligini oshirish borasidagi chora-tadbirlarni yangi bosqichga olib chiqish" to'g'risida bo'lib, ushbu Farmonda hududlarda aholi turmush shart-sharoitini yaxshilash, tadbirkorlikni rivojlantirish, kambag'allikni qisqartirish va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash dasturlarining natijadorligiga erishishda yangicha yondashuv va to'plangan milliy tajribani qo'llash chora-tadbirlarini yanada yuqori bosqichga olib chiqish maqsad qilingan. Ma'lumot o'rnida Respublikamizda barqaror va yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlari ta'minlanganligi kambag'allik darajasini 2019-yildagi 23 foizdan 2023-yilda 11 foizga qisqartirishga imkon yaratdi. 2025-yil yakuni bilan kambag'allikni 6 foizgacha qisqartirish maqsad qilindi.³

O'zbekiston Respublikasida oxirgi yillarda kambag'allikka qarshi kurash borasida qator muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, "Temir daftar" tizimi orqali ijtimoiy himoya kuchaytirildi va ijtimoiy yordam manzillashgan holda taqdim etila boshlandi. Bundan tashqari, yoshlar va ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash maqsadida imtiyozli kreditlar berish tizimi joriy qilindi.

Shuningdek, bandlikni oshirish bo'yicha qator tashabbuslar amalga oshirilmoqda. Mehnat bozorining talablariga mos holda kasb-hunar o'rgatish dasturlari yo'lga qo'yildi, natijada ish bilan ta'minlanganlar soni ortib bormoqda. Bundan tashqari, davlat-xususiy sheriklik asosida yangi korxonalar ochilishi orqali ish o'rinlari yaratish tizimi yo'lga qo'yildi.

Xulosa. Kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirish masalasi har bir davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy islohotlar, ijtimoiy himoya dasturlari, bandlikni oshirish, tadbirkorlik va innovatsiyalarni rivojlantirish kabi omillar kambag'allikka qarshi kurashda muhim rol o'ynaydi. Xalqaro tajriba shuni tasdiqlaydiki, kompleks yondashuv va davlat-xususiy sheriklik tizimi samarali natijalar beradi.

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan iqtisodiy va ijtimoiy islohotlar, jumladan, "Temir daftar" tizimi, bandlikni oshirish dasturlari, subsidiyalar va kredit siyosati kambag'allikni qisqartirishga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Shuningdek, aholini kasb-hunarga o'rgatish va ta'lim sifatini oshirish kambag'allikni kamaytirishning uzoq muddatli strategiyalaridan biri sifatida qaralmoqda.

Umuman olganda, kambag'allikni qisqartirish uchun iqtisodiy o'sishni ta'minlash bilan birga, adolatli daromad taqsimoti, bandlik imkoniyatlarini kengaytirish va ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish zarur. Davlat va xususiy sektor hamkorligi, innovatsion yondashuvlar va aholi farovonligini oshirishga qaratilgan kompleks strategiyalar orqali iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy tenglikni ta'minlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Babayev Shavkat Bayramovich, & Shodiyev Shuhrat Sunnat o'g'li. (2025). O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini mustahkamlashda oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish yo'nalishidagi davlat dasturlarining tutgan o'ri. Muhandislik Va Iqtisodiyot, 3(1), 8–13. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14875166>
2. Mustafaqulov Yangiboy Bo'Riqulovich, & Musurmankulova Gulchexra Isabekovna (2024). KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH: MA'LUMOTLAR, TAHLILLAR, ISTIQBOLLI REJALAR. Eurasian Journal of Academic Research, 4 (7S), 850-853. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13335303>

3. Adaxamov Xusniddin Akmaljon o'g'li. (2022). O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH VA AHOLI DAROMADLARINI OSHIRISH. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6824181>
4. Abdug'aniyeva, Z. . (2024). O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH BO'YICHA CHORA TADBIRLAR VA TAKLIFLAR. Наука и инновация, 2(20), 132–134. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/si/article/view/35287>
5. Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси. (2023). Ўзбекистонда камбағаллик кўрсаткичлари ва уларнинг таҳлили. www.stat.uz
6. <https://www.lex.uz/uz/docs/-7109857>

³ <https://www.lex.uz/uz/docs/-7109857>